

Forfatter: Palladius, Peder

Titel: Peder Palladius' Danske Skrifter

Citation: Palladius, Peder: "Peder Palladius' Danske Skrifter", i Palladius, Peder: *Peder Palladius' Danske Skrifter*, udg. af Lis Jacobsen , H.H. Thiele, 1911-1926, s. 286. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-palladius02val-shoot-idm139771559225328/facsimile.pdf> (tilgået 24. april 2024)

Anvendt udgave: Peder Palladius' Danske Skrifter

sammenligne Gengivelsen af Ps. 119. 73 i Forordet *Giff mig forstand* (foran S. 60 L. 17) med Gengivelsen af Ps. 32. 8 i Palladius' „Undervisning“ og i Mærkelige Bønner: *Jeg vil giffue dig forstand* (ndf. S. 297 L. 9 og M. B. Bl. C 3^v), der begge som Grundlag har Vulgata: *da mihi intellectum; Intellectum tibi dabo*, mens Texten i Biblen 1550 lyder: *Vnderuiss mig* (Ps. 119), *Jeg vil vnderuise dig* (Ps. 32), overensstemmende med Luther *Vnterweise mich; Ich wil dich vnterweisen*. At Palladius, naar han har haft staaende en dansk Bibelsprog-Samling, har benyttet denne ved Udarbejdelsen af sine Skrifter uden at bekymre sig om dens Grundlag, er naturligt, mens det var lidet forklarligt, at han, hvis han selv havde opsøgt Skriftstederne i Biblen, da havde benyttet en Vulgata og ikke en Luther-Bibel eller den danske Bibel; — at han ikke bagefter konfereerede Citaterne med Bibeltextens, men gengav dem som de fandtes i hans Kompendium, skyldtes ikke Ligegyldighed overfor Skriftens Ordlyd, men den sædvanemæssige Benyttelse af Kiiden uden Anvendelse af komparativ Kritik: det var endnu ikke gaaet selv den mest luthersksindede Gejstlige i Blodet, at Luthers Bibeloversættelse — eller Chr. III's danske Bibel — var den eneste rette.

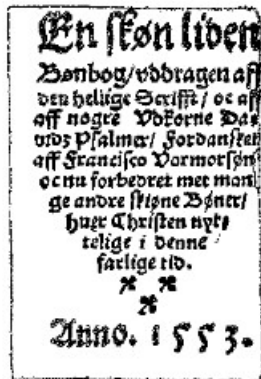
II.

Palladius „Undervisning i at bede“ er bevaret i to Udgaver, af hvilke den ældste findes i en Bønnebog fra 1553, den yngre i en Bønnebog fra 1562.

1. Bønnebogen fra 1553 er, som efterstaaende Facsimile-Gengivelse af Titelbladet viser, i ganske lille Oktav. Den bestaar af 18 otte-sidede Ark signeret A-A v, B-B v osv. Bogen indeholder: 1. en Bearbejdelse af Vormordsens Bønnebog, Bl. A 2^r—O 3^r, 2. En Undervisning kortelig at bede, Bl. O 3^r—R 2^r, og 3. En daglig og personlig Bekendelse Bl. R 2^r—S 4^r (udgivet foran S. 69 ff. efter Originaludgaven); til sidst findes en Indholdsfortegnelse „En

Tavle over alle Bogens Bønner¹, Bl. S 5^r—S 7^v, hvis Slutning mangler, idet Bogens sidste Blad(e) i det eneste bevarede Exemplar er udrevet. Paa dette (disse) har formodentlig ogsaa Trykkestet og Bogtrykker været angivet; vi kan nu ikke afgøre, hvor og af hvem Bønnebogen er trykt, da den typografiske Udstyrelse ikke giver et tilstrækkelig sikkert Holdepunkt.

2. Bønnebogen 1562 er trykt hos Ambrosius Kirchner i Magdeburg; den er i lille Oktav — se efterstaaende Gengivelse af Titelbladet S. 288 — og bestaar af 5 Læg; første Læg har fire Blade, sign. Aij, Aiii, de øvrige Læg har sex Blade, sign. B-Bv osv. Indhold: 1. Jacob Henriksens „Fader vor“, med Forord (dateret Nytaarsdag 1560), 2. Palladius' „Nogle Bønner“ (uden Forord og Efter-skrift), Bl. B 6^v—E 3^r, 3. „En Taksigelse“ (indsat af Bogens anonyme Udgiver) Bl. E 3^r—E 5^v. Paa sidste Blad Angivelse af Bogtrykker og Trykaar.

Originaludgaven er tabt, men det er sandsynligvis denne Udgave der beskrives af Biskop Harboe i hans Palladius-Samling (Ny kgl. Saml. 2710, III, 4°, S. 266); dens Titel lyder her:

En Vnderuissning kortelige ath bede vdi Husholding, oc at annamme Svar igen aff Gud. Peder Palladius. Prentet i Kiøbenhaffn aff Lauritz Benedict. Vdi det Nye Klosterstræde [med Tilføjelse Jn 12].¹

¹ Meddelelsen om, at Trykkestedet er „det Nye Klosterstræde“, vilde, hvis man var sikker paa, at det var Originaludgaven, her var Tale om, vise, at Laurens Benedicts oprindelige Officin havde ligget i samme

Titlen i 1553-Bønnebogen stemmer altsaa med denne oprindelige Titel, mens 1562-Bønnebogen har forandret Udtryk-

**FADER VOR /
fortælig forklaret /
vdi en samtale emellem
Gud oc vor Siel / aff den
hellige Scrifft tilsam-
men dragen.**

**Genogle andre hu-
derisfninger / at bede
vdi huffholbing/oc at
ananne Svar
igen aff
Gud.**

**Doct. Peder Pal-
ladius.**
1563.

ket *En Vnder-
uisning til Nogle
Bøner og udeladt
Adv. kortelige*;
desuden véd vi
fra Harboe (anf.
St.), at den selv-
stændige Udga-
ve indledes med
et Forord til Pal-
ladius' Svoger;
dette mangler,
ligesom Efter-
skriften, i Bøn-
nebogen 1562,
mens begge Dele
findes i Bønne-
bogen 1553; man
tør heraf slutte,
at denne gengi-
ver Originalen
mere troværdigt
end den yngre
Bønnebog. Dette
bekræftes ved en
nærmere Sam-
menligning.

Foruden adskillige Smaa-Afviigelser mellem de to be-

Gade som Hans Vingaards. Men hvis det Tryk, Harboe beskriver, er fra Begyndelsen af Tredserne, viser Stedangivelsen intet herom, da L. B. erhvervede Hans Vingaards Trykkeri efter dennes Død 1559. Omvendt kan man naturligvis ikke af Meddelelsen slutte, at Trykket er yngre end Aaret 1559 (altsaa ikke kan være Originaludgaven); intet taler nemlig imod, at L. B.'s egen Bogtrykkergaard i Begyndelsen af Halvtredserne laa i Klosterstræde — ligesom Hans Vingaards.

varede Udgaver findes den gennemførte Forskel, at 1553-Bønnebogen kun anfører første Linje af de Salmes, der henvises til, mens 1562-Bønnebogen anfører de første Vers:

1553-Udgaven Bl. P 5^r, ndf. S. 297 L. 18:

Salig er den Mand/ som frøcter HERren/ etc. den Psalme til ende. Psal. 128.

1562-Udgaven Bl. C 5^v:

Salige er den Mand som frycter HERren/ oc gaar paa hans Veye. Du skalt nære dig aff dine hendes arbeide/ salig est du/ det gar dig vel/ Psal. Cxxviii.

Bl. Q 2^r, ndf. S. 299 L. 19:

Naar ieg kalder paa dig/ da hører du mig/ etc. den 4. Psalm til enden.

Bl. D 3^r—D 3^v:

Naar ieg kalder paa dig/ da hører du mig/ Gud min retferdighed/ Du som trøster mig i angst/ Ver mig naadig/ oc hør min bøn. Kiere Herrens/ huor lenge skal min ære beskæmmis/ Hui elske i saa forfængelighed oc iøgn saa gerne? Sala. Vider dog at Herren fører sine Helgene vnderlige/ Herren hører naar ieg rober til hannem/ Psalm. iiii.

Om det er 1553-Udgaven, der har forkortet Orig., eller 1562-Udgaven, der har forøget den, lader sig jo ikke paa Forhaand sige. Men sammenligner man Citaterne med de tilsvarende Skriftsteder i Biblen 1550, bliver der ingen Tvivl tilbage. Det viser sig nemlig, at Citaterne i 1553-Udgaven er forskellig fra Texten i Biblen 1550 (men overensstemmende med Vulgata), mens Tilføjelserne i 1562-Udgaven ordret stemmer med Texten i den danske Bibel. Naturligvis har Palladius ikke skrevet første Linje af efter sin Skriftsprog-Samling og det øvrige efter Biblen; hvorimod det er let forklarligt, at Udgiveren af 1562-Bønnebogen har suppleret Citaterne i den Bønnebog, han afskrev, efter den danske Bibel. Nærværende Udgave følger derfor helt igennem Texten i Bønnebogen 1553, mens alle Afvigelser herfra i Bønnebogen 1562 meddeles som Varianter (ndf. S. 304).

Ligesom Bønnebogen 1553 gengav Palladius' Skrift „En daglig og personlig Bekendelse“ ordret og i det væsentlige bogstavret (se foran S. 73), saaledes tør vi altsaa ogsaa antage, at Gengivelsen af „En Undervisning kortelig at

bede" Ord for Ord svarer til den nu tabte Original. Naar, hvor, og af hvem denne er trykt, faar vi imidlertid ingen Oplysning om i Bønnebogen; og mens vi af Harboe's Afskrift faar at vide, at Originalen — eller i hvert Fald Skriftet i dets selvstændige Form — er trykt i det ny Klosterstræde hos Laurens Benedict, meddeler Afskriften intet om Tryk-aaret. Heller ikke Affattelsestiden kan man slutte noget om ad direkte Vej, da Forordet ikke er dateret. Tidfæstelsen maa derfor blive meget omtrentlig. Da Skriftet er optaget i en Bønnebog 1553, maa det være ældre end dette Aar, dette er sikkert nok; og hvis Laurens Benedict, hvad der er sandsynligst, har trykt Orig., maa denne være yngre end 1550, da han først begyndte sin Bogtrykker-virksomhed efter dette Aar. Som ovf. nævnt, synes det rimeligt, at det er Fremkomsten af Vormordsens Bønnebog, der har været Skyld i, at Palladius ikke fortsatte sin „Undervisning i at bede“; er denne Formodning rigtig, følger deraf, at Tilegnelsen til Pall's Svoger er skrevet, inden Vormordsens Bønnebog udkom, d. v. s. senest i Begyndelsen af 1551. (Forordet til Vormordsens Bønnebog er dateret Nytaarsdag 1551, og Bogen er rimeligvis udkommet kort derefter. Den ældste bevarede Udgave er først fra 1552). Det syntes mig derfor rigtigst, at sætte Palladius' Skrift til Tiden omkr. 1551 og i den kronologiske Række anbringe det efter de Skrifter, der med Sikkerhed kunde tidfæstes til dette Aar, og før Skrifterne fra de følgende Aar.¹

¹ I Worms Litteraturlæxikon (II, 158) nævnes følgende Udgave: *En Undervisning kortelike ath bede udi Husholding, oc at annamme Suar igen aff Gud. Kiøbh. 1560. 12°*. Hvis Aarstallet er rigtigt, har der altsaa existeret i hvert Fald ét selvstændigt Tryk yngre end Originaltrykket — foruden de to bevarede Udgaver. At det skulde være dette med Aarstal forsynede Tryk, Harboe har beskrevet, er yderst usandsynligt, da H., med sin Omhu for Kronologien, i saa Fald sikkert vilde have nævnt Trykaaret.

